

УДК [929:94-054.721.ЛИСЯК-РУДНИЦЬКИЙ]"1919/1984"
DOI: 10.33402/nd.2023-11-238-247

Костянтин КОНДРАТЮК

*доктор історичних наук, професор
професор кафедри новітньої історії України
Львівського національного університету ім. І. Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5998-357X>
email: kostyantykondratnk@gmail.com*

**«МІЖ ІСТОРІЄЮ І ПОЛІТИКОЮ»:
ЖИТТЄВІ Й ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ПРОСТОРИ
УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИКА-ЕМІГРАНТА
ІВАНА ЛИСЯКА-РУДНИЦЬКОГО (1919–1984)**

Зазначено, що Іван Лисяк-Рудницький народився у родині відомих українських громадсько-політичних діячів Павла Лисяка та Мілени Рудницької, його дитячі та юнацькі роки пройшли у Львові, де він закінчив гімназію і навчався в університеті.

Показано, що світогляд майбутнього історика й педагога формувався під впливом традицій західноєвропейського лібералізму. Наголошено, що І. Лисяк-Рудницький брав участь у громадському житті: співпрацював з Українською вільною академією наук і мистецтв у США, був дійсним членом НТШ та УВАН у Канаді, дописував до українських емігрантських періодичних видань, зокрема газети «Українські вісті» та журналу «Зустрічі», був співробітником «Сучасності».

Констатовано, що І. Лисяк-Рудницький – автор близько 200 наукових праць із нової та новітньої історії України, формування модерної української нації та української політичної думки XIX–XX ст. Проаналізовано такі його праці: «Інтелектуальні початки нової України» (1958), «Четвертий Універсал та його ідеологічні попередники» (1968, 1977), «Зауваги до проблеми “історичних” і “неісторичних” націй» (1981), «Політична думка українських підрадянських дисидентів» (1981) та ін.

З’ясовано, що історик висловив оригінальні думки щодо давньої та нової історії України, а також представив аналітичну схему українського націєтворення, обґрунтував тезу про «перерви», «завмирання» та «відродження» української нації. Встановлено, що зміст і суть української історії вчений розумів як взаємодію народу та нації, а згідно з концепцією І. Лисяка-Рудницького, становлення української нації – це процес, у якому були перерви, однак наявність «основи», тобто народу, забезпечувала спадкоємність розвитку, тяглість у націєтворенні. Стверджено, що національне відродження XIX ст. учений розглядав як початок завершальної, модерної, фази становлення української нації, після княжої і козацької.

Зазначено, що у працях професор виявляв виняткову ерудованість у багатьох гуманітарних галузях, проблеми минулого українського народу розглядав на тлі всесвітньої історії з урахуванням методологічного арсеналу західної історичної науки, яким він досконало володів. Констатовано, що філософська глибина й актуальність

тематики, що балансує «між історією і політикою», відвели працям І. Лисяка-Рудницького важливу роль в історичній науці.

Ключові слова: Іван Лисяк-Рудницький, історик-емігрант, публіцист, педагог.

Іван Лисяк-Рудницький

Іван Лисяк-Рудницький народився 27 жовтня 1919 р. у Відні в сім'ї українських інтелектуалів і політичних діячів Павла Лисяка й Мілени Рудницької. Після переїзду батьків 1921 р. до Львова та їхнього розлучення виростав в атмосфері родини Рудницьких, що розвинуло його різнобічні інтелектуальні зацікавлення. Харизматичність цієї родини спонукала Івана використовувати дівоче прізвище матері (подвійне – після переїзду до США 1951 р.) (Кулеша, 2006, с. 255).

Батько Івана – адвокат, співпрацював із багатьма українськими виданнями, був обраний послом до польського сейму від Українського національно-демократичного об'єднання. Його мати також була послом від УНДО до сейму, 1928–1939 рр. головувала в Союзі українок у Львові, від 1934 р. очолювала Світовий союз українок. Батько забезпечував сина матеріально аж до своєї смерті 1948 р., що давало юнакові змогу цілком віддаватися навчанню (Кульчицький, 2009, с. 164).

Дитинство та юність Івана пройшли у Львові. У 1925–1929 рр. він навчався в українській початковій школі, у 1929–1937 рр. – у Львівській академічній гімназії. У 1937 р. почав студіювати право у Львівському університеті, однак у грудні 1939 р. покинув навчання і нелегально перебрався до Кракова. Улітку 1940 р. разом із матір'ю переїхав до Берліна, де до 1943 р. навчався на факультеті зовнішніх відносин (спеціалізація – радянознавство) місцевого університету. Після закінчення переїхав до Праги,

У 1991 р. стараннями історика Ярослава Грицака у Львові побачила світ невеличка книжка Івана Лисяка-Рудницького «Нариси з історії нової України». У 1994 р. у Києві опубліковано його «Історичні есе» у двох томах. Відтоді наукова спадщина українського історика-емігранта стала доступною широкій науковій громадськості. Згодом біографічні дані про життєвий шлях Івана Лисяка-Рудницького помістили в енциклопедичних виданнях України Станіслав Кульчицький і Надія Кулеша. Ярослав Грицак, Омелян Пріцак, Іван Хміль проаналізували деякі праці історика й дали їм високу оцінку. Проте наявних публікацій про Івана Лисяка-Рудницького недостатньо, якщо порівняти обсяг досліджень, які вийшли з-під пера цього історика. Отож мета статті – показати внесок І. Лисяка-Рудницького в дослідженні актуальних проблем нової та новітньої української історії, формування української модерної нації й української політичної думки XIX–XX ст.

продовжив студії у Карловому університеті. Упродовж 1943–1945 рр. написав під керівництвом відомого вченого-славіста Едуарда Вінтера (Eduard Winter) докторську дисертацію, присвячену творчості Михайла Драгоманова, яку захистив перед самим вступом радянських військ у Прагу (Оноприєнко, 2002, с. 56). Наприкінці квітня 1945 р. переїхав до американської зони Австрії, звідки на початку 1947 р. перебрався до Женеви, де продовжував навчання в Інституті вищих міжнародних досліджень.

Улітку 1951 р. переїхав до США, упродовж 2 років стажувався в Колумбійському університеті. Вже у зрілому віці (37 років) здобув постійну посаду викладача історії, згодом професора, у Філадельфійському католицькому коледжі Ла Саль. Працював там 11 років.

У 1967 р. одержав вакантну професорську посаду в Американському університеті у Вашингтоні, працював там 5 років. Відданість І. Лисяка-Рудницького українській проблематиці не знаходила розуміння серед американської професури, яка здебільша не вважала цю царину історичного знання вартою уваги. За спогадами сина Лисяка-Рудницького Петра, тільки з переїздом у м. Едмонтон (Канада) він опинився у спорідненому з його інтелектуальними нахилами середовищі. Від 1971 р. працював професором Альбертського університету. У 1976 р. за матеріальної допомоги діаспори разом із колегами заснував при цьому університеті Канадський інститут українських студій (Кульчицький, 2009, с. 164).

Від природи І. Лисяк-Рудницький не був кабінетним ученим – завжди брав участь у громадському житті. У 1950–1960-х роках співпрацював з Українською вільною академією наук і мистецтв у США, був дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка та Української вільної академії наук у Канаді. Він також виявився талановитим журналістом. Упродовж усього життя дописував до українських емігрантських періодичних видань, зокрема газети «Українські вісті» та журналу «Зустрічі», був співробітником «Сучасності» (1961–1967).

Іван Лисяк-Рудницький у 1967 р. став одним з авторів тексту «Заяви», надісланої від імені провідних американських інтелектуалів українського походження до керівництва СРСР та УРСР із політичними вимогами встановити громадянство УРСР, налагодити дипломатичні відносини між УРСР і зарубіжними країнами, надати українській мові статусу державної в Україні, легалізувати Українську Автокефальну Православну (УАПЦ) й Українську Греко-Католицьку Церкви (УГКЦ) (Підкова, Шуст, 2001, с. 411).

У молоді роки І. Лисяк-Рудницький перебував під впливом консерватизму, особливо ідей В. Липинського, які той виклав 1926 р. у «Листах до братів-хліборобів». Нетривалий час навіть брав участь у політичних організаціях прихильників Павла Скоропадського, проте згодом відійшов від них. Перебуваючи у Швейцарії, захопився ідеєю відродження довоєнної галицької націонал-демократії, якій були віддані його батьки. Проте ця ідея втратила практичну цінність після масового виїзду українських емігрантів з Європи.

Не поділяючи ідей інтегрального націоналізму, І. Лисяк-Рудницький наприкінці 1960-х років, однак, зблизився з окремими представниками Організації українських націоналістів за кордоном (двійкарями). Він цінував цю групу націоналістичного руху за те, що вона відійшла від тоталітарної донцовської ідеології (Лисяк-Рудницький, 1996b, с. 501–504).

На відміну від більшості вчених української діаспори, І. Лисяк-Рудницький був «політично нейтральним», а свої світоглядні погляди визначав як ліберальні.

У працях І. Лисяк-Рудницький виявляє виняткову ерудованість у багатьох галузях гуманітарного знання. Особливо обізнаним він був у сфері історії: від давніх цивілізацій Китаю до сучасної американської культури. Проте його дослідницька діяльність концентрувалася винятково на українській історії XIX–XX ст., головню на проблемах української суспільно-політичної думки.

Товариш Івана Лисяка-Рудницького від часів навчання у Львівському університеті Омелян Пріцак вважав найбільш відмітною рисою творчості свого друга відданість невеликим науково-публіцистичним есе, кожне з яких старанно шліфувалося. Його есе мали бездоганну логічну побудову і добре продуманий філософський контекст, були адресовані не тільки фахівцям, а й широкому колу читачів. Проблеми минулого українського народу автор розглядав на тлі всесвітньої історії, з урахуванням методологічного арсеналу західної історичної науки, яким він досконало володів (Пріцак, 1994, с. XVI).

За життя Івана Лисяка-Рудницького була опублікована лише одна книга – збірка «Між історією і політикою» (1973). Англomовний збірник есе батькових праць, який підготував Петро Лисяк-Рудницький, вийшов друком в Едмонтоні 1987 р. Том складається з 22-х есе і налічує 500 сторінок. Він викликав набагато більший резонанс, ніж перша книга, і справив на багатьох науковців західного світу, за їхніми власними зізнаннями, неабияке враження масштабом інтелекту й ерудиції автора.

Перше видання праць І. Лисяка-Рудницького з'явилося в Україні 1991 р. Історик Я. Грицак об'єднав три есе І. Лисяка-Рудницького в невеличку за обсягом книжку – «Нариси з історії нової України».

У київському видавництві «Основи» 1994 р. опубліковано «Історичні есе» І. Лисяка-Рудницького у двох томах. Для цього видання відібрано 59 праць, тобто більше, ніж в обох зарубіжних збірках. Відтоді наукова спадщина І. Лисяка-Рудницького стала доступною широкій науковій громадськості. У київському видавництві «Українська прес-група» 2012 р., за загальною редакцією Лариси Івшиної, вийшла книга Івана Лисяка-Рудницького «Україна між сходом і заходом. Формування українського народу й нації».

Загалом І. Лисяк-Рудницький опублікував близько 200 робіт із новітньої історії України, формування української модерної нації та української політичної думки XIX–XX ст.

Учений не сприймав марксистського формаційного підходу до історії, його глобальну світову періодизацію на рабовласництво, феодалізм, капіталізм та соціалізм (Лисяк-Рудницький, 1994а, с. 40). Він вважав, що краще поділяти українську історію на давню, нову та новітню.

Історик висловив оригінальні думки щодо давньої історії України. Київську Русь він розглядав як нефеодалне утворення, оскільки в ній були відсутні найважливіші інститути феодалізму – васалітет і лен. Натомість Велике князівство Литовське (як і українські землі в його складі), на його думку, було класичним феодальним утворенням (Лисяк-Рудницький, 1994а, с. 41–42, 48–49). Іван Лисяк-Рудницький вважав, що середньовічна доба в Україні тривала довше, ніж на Заході (до Люблінської унії 1569 р.). Наслідки унії оцінював по-різному: у плані соціальних відносин – здебільша негативно, у сфері культури – високо, оскільки вона забезпечила поширення в українських землях західноєвропейської культури (Лисяк-Рудницький, 1994а, с. 42–43).

Визвольну війну під проводом Богдана Хмельницького історик вважав найбільш масштабним, тривалим і запеклим міжстановим конфліктом у Європі, добою

переходу від середньовіччя до Нового часу. Він назвав цю війну великою козацькою революцією, під час якої народжувалося станове суспільство. Козацтво як цілісність прагнуло створення стану, відмінного від селян, і тому утворення під час цієї революції з козацької старшини нової земельної аристократії було явищем невідворотним.

Іван Лисяк-Рудницький стверджував, що Росії у XVIII ст., у часи Петра I (Пётр I), довелося «європеїзуватися». Натомість Україні цього не було потрібно робити, оскільки вона, починаючи з часів Київської Русі, розвивалася в загальноєвропейському руслі.

Висловившись на користь європейськості України, історик водночас зауважив, що «це не означає заперечень сильних незахідних елементів в українському національному типі». Вони зумовлені впливом Сходу, у якому дослідник розрізняє дві історичні сутності: світ східного християнства і візантійської культури, з одного боку, і світ євразійських кочівників – з другого (Хміль, 1993, с. 5).

Вплив кочівників на Україну не зробив її євразійською державою. І визначальним тут була грецька (візантійська) релігійна й культурна традиція, яка діяла зі середини, формуючи відповідно сам умонастрій суспільства.

Іван Лисяк-Рудницький заперечує тим історикам, зокрема Степанові Томашівському, які вважали, що вибір князем Володимиром християнства в його східній формі був «трагічною помилкою», бо в такий спосіб, на їхню думку, Русь-Україна відірвалася від європейського співтовариства. На противагу цьому він доводить, що вибір Володимира зумовлювали об'єктивні обставини. До того ж, прийняття християнства у візантійській формі не завадило Київській Русі наслідувати переважно західну соціальну та політичну структури, і це мало вирішальний вплив на всю подальшу історію України, зокрема визначило схильність народу до лібералізму, парламентаризму, конституціоналізму (Лисяк-Рудницький, 2012, с. 16–17, 20).

В історії України XIX ст. учений виділяв три періоди: перший – від упадку козацької державності до 1840-х років (до появи Кирило-Мефодіївського братства). У той час лідерство в суспільстві утримувала на Лівобережжі та Слобожанщині знать козацького походження; на Правобережжі – польсько-українська; у Галичині – греко-католицьке духовенство.

Другий період – від 1840-х до 1880-х років. У ньому історик виділяє два етапи: романтичний та позитивістський. До першого відніс покоління кирило-мефодіївців, які ще ідеалізували козацький устрій як утопію рівності та братерства і в яких була схильність до демократично-федералістичного панславізму. Позитивістський етап пов'язаний із Київською старою громадою. Це вже було покоління, яке покладалося на силу критичного знання. Звідси пішли народники в Лівобережній Україні, хлопомани – на Правобережжі. Їхнім аналогом у Галичині були народовці.

Третій період розпочався у 1890-х роках і тривав до Першої світової війни. Іван Лисяк-Рудницький назвав його «віком модернізму». Визначальними рисами цієї чверті століття були послаблення царського абсолютизму й економічне піднесення Наддніпрянщини, її індустріалізація. З'являються політичні партії. Рух набуває виразної соціальної орієнтації. Більшість молодого українського покоління сприйняла соціалістичну ідеологію (Лисяк-Рудницький, 1994а, с. 173–177, 184).

Дослідник одним із перших відзначив роль і значущість у розгортанні національного руху окремих регіонів України.

Лівобережжя, зокрема Полтавщина і Чернігівщина, на його думку, стали географічним осердям цього руху, дали для нього більше діячів, ніж будь-яка частина України.

Слобожанщина, хоча й була під прямим правлінням російського уряду, стала центром розвитку української народної літератури та українських етнографічних досліджень (Лисяк-Рудницький, 1994а, с. 153–155). Роль Півдня України була порівняно незначною в українському русі. Проте з відкриттям чорноморських портів, а потім із розвитком добувної та важкої промисловості в Донецько-Криворізькому басейні Південь став економічним центром сучасної України. Отже, набув об'єднувальної ролі для інших її частин.

Значення Правобережжя І. Лисяк-Рудницький убачав у тому, що там протистояли один одному два впливи – польський та російський. І польська сторона, пристосовуючись у цьому протистоянні до українського середовища, привносила в український рух елементи культури Заходу.

Національне відродження в Галичині історик пов'язував із діяльністю УГКЦ. Духовенство було зачинателем національного руху, а пізніше й джерелом світських кадрів для нього (Лисяк-Рудницький, 1994а, с. 157). Через брак територіальної цілісності, як висновує І. Лисяк-Рудницький, української нації у повному розумінні цього слова у ХІХ ст. ще не існувало. Лише революція 1917–1920 рр. охопила Україну як національно єдину (Лисяк-Рудницький, 1994а, с. 158).

Іван Лисяк-Рудницький чітко розрізняв поняття «народ» і «нація». Він вважав, що національний характер – це явище суспільно-культурне, а не з біологічної сфери життя людей, і пов'язував його з комплексом цінностей та системою суспільних інституцій. Нація, стверджував він, – феномен політичного життя і спирається на свідому волю людей, які хочуть мати власну державну організацію (Лисяк-Рудницький, 2012, с. 5). Народ же, на його думку, визначається сукупністю якостей людей, що передаються з покоління в покоління майже автоматично, без свідомих зусиль – це звичаї, побут і розмовна мова. Народ (етнос) – субстрат, із якого може, але не мусить постати нація. Народ – феномен давніший та триваліший, ніж нація. Щоби пригасити національне життя, не треба, щоб етнічний масив, який творить його підґрунтя, був фізично знищений, для цього достатньо, щоб в еліти народу забракло бажання бачити у своєму народові суб'єкта політичного життя.

Іван Лисяк-Рудницький спробував відповісти на вкрай складне запитання: відколи можна говорити про існування націй в Європі? З цього приводу він писав: «Побутує думка, що французька нація існує нібито щойно від Великої французької революції. Отже, нації, мовляв, результат модерної демократії. Тяжко з цією тезою, – зауважує історик, – погодитися. Емпірично можна довести, що сильне національне почуття існувало у Франції століттями перед Великою революцією. Генріх IV і навіть Людовик Святий були виразно “національними королями”, Жанна д'Арк – “національною святою”. У добі хрестових походів ряд національних колективів – французи, німці, англійці, іспанці – виявляється вже зовсім виразно. Друга половина XV – початок XVI століть – це період утвердження сильних національних монархій: Іспанія Фердинанда й Ізабелли, Франція Людовика XI, Англія перших Тюдорів тощо. Все це заперечує тезу, нібито європейські нації сформувалися щойно на межі XVIII і XIX століть» (Лисяк-Рудницький, 1994а, с. 154).

Хоча, зазначає І. Лисяк-Рудницький, немає сумніву, що Французька революція (та її еквіваленти в інших європейських країнах) висунула ідею, що носієм політичної волі є народ. Цим самим Французька революція (та рухи, що з неї виникли) відіграла велику націотворчу роль, бо перетворила підданих на громадян, роблячи цим їх співвідповідальними за долю колективу-нації.

Як погодити ці два факти: націотворчу роль Французької революції та існування національних держав на століття раніше? Відповідь І. Лисяка-Рудницького така: «... суттю нації є активна постава її членів, їхня воля бути політичним суверенним колективом. Ця постава, це свідоме напруження існували вже у феодальному і становому суспільстві. Тільки що тоді воно обмежувалося до вищих верств суспільства – лицарства та міського патриціату. Ці верстви, визнаючи над собою зверхність монарха, зовсім не були пасивним елементом у житті держави. Посередньо та безпосередньо, через свої станові представництва (сейми), через тиск публічної opinio, шляхта та патриціат були співгосподарями нації-держави і почували себе співвідповідальними за її долю» (Лисяк-Рудницький, 2012, с. 30–31).

Початків формування української нації, на думку І. Лисяка-Рудницького, треба шукати в Київській Русі (точніше, у період розпаду Київської держави). Але нація, що викристалізувалася в Галицько-Волинському королівстві та Великому князівстві Литовському, гине після Люблінської унії. Вдруге бачимо це явище в нашій історії, зазначає вчений, на зламі XVIII–XIX ст., після ліквідації решток автономних установ козацької України. Тобто українська нація двічі вмирала та двічі відроджувалася. Іван Лисяк-Рудницький висунув та обґрунтував тезу про «перерви», «завмирання та відродження» української нації (Лисяк-Рудницький, 2012, с. 34, 45).

Появу модерної української нації, на його думку, можна зрозуміти як наслідок взаємодії соціальних сил та ідей. Суспільні перетворення, які відбувалися на українських землях упродовж XIX ст., підготували народ до сприйняття національної ідеології, розробленої працею кількох поколінь інтелігенції (Лисяк-Рудницький, 1991, с. 23).

У статті «Зауваги до проблеми “історичних” та “неісторичних” націй» І. Лисяк-Рудницький знову повернувся до цих питань. Він, зокрема, писав: «Через репресивну політику царського самодержавства процес, який можна назвати первісним формуванням нації, відбувався в Україні з великим запізненням. Він зробив великий поступ під час революції та в 1920-ті роки, але так ніколи й не був завершений. По суті, процес формування нації був зупинений та почасти повернений назад протягом чвертьстолітнього правління Сталіна. Дискусійним є, – зазначав він, – чи Україну навіть сьогодні можна вважати повною нацією» (Лисяк-Рудницький, 1994а, с. 38).

Наприкінці 1950-х років І. Лисяк-Рудницький зробив прогноз щодо майбутньої долі тоталітарної системи у СРСР. На його переконання, владний режим у Радянському Союзі був здатний на «відлиги», але не на справжню демократизацію, яка порушувала б монополію Комуністичної партії Радянського Союзу (КПРС) в управлінні єдиною державою. У зв'язку з цим він стверджував, що коли під зовнішніми або внутрішніми ударами зламається політична диктатура у СРСР, то за цим неминуче настане розвал усієї суспільно-економічної системи єдиної країни. На початку 1990-х років так воно й сталося.

В одній зі статей вчений слушно зауважив, що серед українських політиків домінує думка, що для політичної діяльності досить почуття патріотизму та доброї волі. Однак політика – це, перш за все, інтелектуальне заняття. Статті І. Лисяка-Рудницького якнайкраще переконують у цьому (Грицак, 1991, с. 8). Філософська глибина й актуальність тематики, що балансує «між історією та політикою», відвели працям Івана Лисяка-Рудницького важливу роль в історичній науці.

Наукова спадщина Івана Лисяка-Рудницького має непересічне значення. Вона й сьогодні спонукає істориків до творчості і нових наукових пошуків, вражає не лише глибиною наукового висвітлення історичного процесу, а й надзвичайною актуальністю й повчальністю.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Грицак, Я. (1991). Іван Лисяк-Рудницький та його праці з нової української історії. В *Нариси з історії нової України*, 8. Львів.

Кулеша, Н. (2006). Лисяк-Рудницький Іван Павлович. В *Романюк, М. (відп. ред.), Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопедичного словника*. 13. Львів, 255.

Кульчицький, С. (2009). Лисяк-Рудницький Іван Павлович. В *Енциклопедія історії України*, 6. Київ, 164.

Лисяк-Рудницький, І. (1991). *Нариси з історії нової України*. Львів, 23.

Лисяк-Рудницький, І. (1994а). *Історичні есе*: в 2 т., 1. Київ.

Лисяк-Рудницький, І. (1994б). *Історичні есе*: в 2 т., 2. Львів.

Лисяк-Рудницький, І. (2012). *Україна між сходом і заходом. Формування українського народу і нації*. Київ.

Оноприенко, О. (гол. ред.). (2002). *Народжені Україною. Меморіальний альманах*: у 2 т. 2. Київ, 56.

Підкова, І., Шуст, Р. (2001). *Довідник з історії України (А–Я)*. 2-ге вид. Київ, 411.

Пріцак, О. (1994). Іван Лисяк-Рудницький як учений і «комунікатор». В *Історичні есе*, 1. Київ, XVI.

Хміль, І. (1993). *Деякі проблеми історії України крізь призму бачення І. Лисяка-Рудницького*, 5. Київ.

REFERENCES

Hrytsak, Ya. (1991). Ivan Lysiak-Rudnytskyi and his works on the new Ukrainian history. In *Essays on the history of the new Ukraine*, 8. Lviv (in Ukrainian).

Kulesha, N. (2006). Lysiak-Rudnytskyi Ivan Pavlovich. In *Romanyuk, M. (Ed.), Ukrainian journalism in names: materials for an encyclopedic dictionary*. 13. Lviv, 255 (in Ukrainian).

Kulchytskyi, S. (2009). Ivan Pavlovich Lysiak-Rudnytskyi. In *Encyclopedia of the History of Ukraine*, 6. Kyiv, 164 (in Ukrainian).

Lysiak-Rudnytskyi, I. (1991). *Essays on the history of new Ukraine*. Lviv, 23 (in Ukrainian).

Lysiak-Rudnykyi, I. (1994a). *Historical essays*: in 2 vol., 1. Kyiv (in Ukrainian).

Lysiak-Rudnykyi, I. (1994b). *Historical essays*: in 2 vol., 2. Lviv (in Ukrainian).

Lysiak-Rudnykyi, I. (2012). *Ukraine between East and West. Formation of the Ukrainian people and nation*. Kyiv (in Ukrainian).

Onoprienko, O. (Ed.). (2002). *Born in Ukraine. Memorial almanah*: in 2 vol., 2. Kyiv, 56 (in Ukrainian).

Pidkova, I., Shust, R. (2001). *Handbook on the history of Ukraine (A–Ya)*. 2-nd ed. Kyiv, 411 (in Ukrainian).

Pritsak, O. (1994). Ivan Lysiak-Rudnytskyi as a scientist and «communicator». In *Historical essays, 1*. Kyiv, XVI (in Ukrainian).

Khmil, I. (1993). *Some problems of the history of Ukraine through the prism of the vision of I. Lysyak-Rudnytskyi*, 5. Kyiv (in Ukrainian).

Kostiantyn KONDRATIUK

Doctor of Historical Sciences (Dr hab. in History), Professor

Professor of the Department of Modern History of Ukraine

I. Franko National University of Lviv

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5398-357X>

email: kostyantykondratnk@gmail.com

**«BETWEEN HISTORY AND POLITICS»:
LIVING AND INTELLECTUAL SPACES
OF THE UKRAINIAN EMIGRÉ HISTORIAN
IVAN LYSIAK-RUDNYTSKYI (1919–1984)**

The article informs that Ivan Lysiak-Rudnytskyi was born in the family of famous Ukrainian public and political figures Pavlo Lysiak and Milena Rudnytska. His childhood and youth were spent in Lviv, where he graduated from gymnasium and studied at the university.

The outlook of the future historian and teacher was formed under the influence of the traditions of Western European liberalism. It is emphasised that I. Lysiak-Rudnytskyi always took part in public life. He collaborated with the Ukrainian Free Academy of Sciences and Arts in the USA and was an active member of the National Academy of Sciences and the Ukrainian Academy of Sciences in Canada. He also showed himself as a talented journalist. Throughout his life, he contributed to Ukrainian emigration periodical publications, in particular, the newspaper «Ukrainska Pravda» and the magazine «Zustrichi, he was also an employee of «Suchasnosti».

Ivan Lysiak-Rudnytskyi is the author of about 200 scientific works on the new and modern history of Ukraine, the formation of the modern Ukrainian nation and Ukrainian political thought of the 19th and 20th centuries. The article analyzes such of his works as «Intellectual beginnings of new Ukraine» (1958), «The Fourth Universal and its ideological predecessors» (1968, 1977), «Notes on the problem of “historical” and “non-historical” nations» (1981), «The political opinion of Ukrainian sub-Soviet dissidents» (1981) and others.

It was found that the historian expressed original opinions about the ancient and new history of Ukraine and put forward an original analytical scheme for Ukrainian nation-building. He substantiated the thesis about the «breaks», «dying and reviving» of the Ukrainian nation. At the same time, the researcher proposed to distinguish between the concept of the people as an ethnic unit and the nation as a political entity. The people are the basis for the formation of the nation. The scientist understood the content and essence of Ukrainian history as the interaction of the people and the nation. National revival of the 19th century. the scientist considered it as the beginning of the final, modern phase of the formation of the Ukrainian nation, after the princely and Cossack ones.

It is noted that in his works, the professor demonstrated exceptional erudition in various humanitarian fields and examined the problems of the Ukrainian people's past against

the backdrop of world history, taking into account the methodological arsenal of Western historical science, which he masterfully possessed. It is stated that the philosophical depth and relevance of the topics, which balance «between history and politics», have assigned an important role to the works of I. Lysiak-Rudnytsky in historical science.

Keywords: Ivan Lysiak-Rudnytsky, historian-emigrant, publicist, educator.